

DRETS I LÍMITS

DEL PERIODISME GRÀFIC

Projecte col·laboratiu del Sindicat de Periodistes de Catalunya / Sindicat de Professionals de la Comunicació SPC, Sindicat de la Imatge UPIFC, Col·legi de Periodistes de Catalunya CPC, Consell de la Informació de Catalunya CIC i Unió de Periodistes Valencians UPV.

Assessoria Jurídica: Josep Cruanyes (especialista en dret a la imatge, dret a la informació i propietat intel·lectual), Jordi Bacarí (Especialista en protecció de dades, drets de la personalitat i copyright), Santiago Robert (especialista en propietat intel·lectual)

Proposta i coordinació del projecte: Ana Jiménez

Equip de treball i redacció, representants de l'SPC,CPC,UPIFC, CIC i UPV: Ana Jiménez, Jordi Play, Cristina Calderer, Rebeca Pardo, Xavier Subias, Roser Vilallonga, Sandra Balsells, Carme Ripollés i Germán Caballero.

Fotografia cedida per Luís Moreno.

Disseny gràfic i disseny editorial: Paulina Flores

Impressió:

Any: 2024

DRETS I LÍMITS

DEL PERIODISME GRÀFIC

CONTINGUTS

DRETS I LÍMITS DEL PERIODISME GRÀFIC	7
INTRODUCCIÓ	8
DRET A LA INFORMACIÓ	10
Quan preval el dret a la informació sobre el dret a pròpia imatge?.....	10
Demostrar el consentiment.....	10
Segons usos.....	11
Fotografiar a la via pública	11
Espais privats.....	12
<i>Dret a la informació en un espai privat d'interès i d'ús públic.....</i>	<i>12</i>
Fotografiar càrrecs públics o persones amb projecció pública.....	14
Fotografiar membres de les forces de seguretat.....	14
Fotografiar situacions de tensió, manifestacions, càrregues policials	15
Fotografiar menors	16
Ens poden prendre la càmera/targeta de memòria o fer esborrar una foto?.....	17
Càmera oculta	17
DRET A L'HONOR	18
Els difunts tenen dret a l'honor	18
PROTECCIÓ DE DADES	18
DRETS D'AUTORIA.....	19
Signatura o crèdit de les imatges.....	19
Modificar la fotografia	19
Manipulació d'imatges en postproducció	19
Publicació de fotografies a les xarxes socials.....	19
Plagi, pirateig i robatori de fotos.....	20
Relació laboral i propietat intel·lectual	20

En cas de conflicte, qui és responsable de les fotografies publicades?	21
OBRES FOTOGRÀFIQUES O MERES FOTOGRAFIES DRETS D'AUTORIA	22
CONCLUSIONS.....	22
ANNEX A: ARTICLE 52 DE L'ESTATUT D'AUTONOMIA DE CATALUNYA	24
ANNEX B: ARTICLE 20, CONSTITUCIÓ ESPANYOLA.....	25
ANNEX C: LLEI ORGÀNICA 1/1982	26
ANNEX D: PROTECCIÓ DEL MENOR	27
ANNEX E: ACORD UTILITZACIÓ D'ELEMENTS D'IDENTIFICACIÓ	28
ANNEX F: AUTORIA I PROPIETAT INTEL·LECTUAL	30
ANNEX G: NORMATIVES SOBRE OBRES O MERES FOTOGRAFIES.....	31

Declaració Universal de Drets Humans.

Article 19

“Tota persona té dret a la llibertat d’opinió i d’expressió; aquest dret inclou el de no ser molestat a causa de les pròpies opinions i el de cercar, rebre i difondre les informacions i les idees per qualsevol mitjà i sense límit de fronteres”.

DRETS I LÍMITS DEL PERIODISME GRÀFIC

El dret a la informació, reconegut a tot el món, és un dels pilars pel bon funcionament d’una societat democràtica. Aquest dret, vinculat a la llibertat d’expressió esdevé una eina clau per promoure l’estat de dret.

La funció del dret a la informació és garantir el lliure accés de la ciutadania a una informació veraç i plural per poder formar-se una opinió, un pensament crític, el lliure debat i participar en la presa de decisions sobre qualsevol àmbit de la societat. També ha de garantir la transparència de les institucions públiques.

El periodisme gràfic és el vessant més visible i punta de llança del periodisme al lloc dels fets. Dona un testimoni imprescindible i evident amb l’objectiu de mostrar a la ciutadania les realitats que ens envolten.

Són moltes les fotografies que han sacsejat consciències i han sigut determinants per provocar canvis en polítiques i esdeveniments.

A principis del s. XX, Lewis Hine va aconseguir canvis legislatius als Estats Units amb el seu testimoni gràfic sobre l’explotació laboral infantil (1908-1924). La fotografia de Nick Ut “La nena del napalm” (1972) va impactar l’opinió pública, contribuint al final del conflicte de la Guerra del Vietnam. El 1997 les fotografies de Kim Manresa de l’ablació de Kadi van donar la volta el món i van provocar campanyes per canviar legislacions als països africans. Són només alguns exemples del poder de la fotografia com a motor de transformació social.

INTRODUCCIÓ

La necessitat d'aquest document sorgeix de les creixents dificultats que els/les fotoperiodistes tenim per exercir la nostra professió. Cada vegada tenim espais més limitats i temes més restringits per fotografiar. La sensació generalitzada és que la fotografia i la lliure informació incomoda i es criminalitza. Sense testimonis objectius no es poden garantir els drets democràtics. En canvi, algunes entitats privades i públiques neguen als fotoperiodistes l'accés a esdeveniments que són d'interès informatiu, d'actualitat i noticiables amb l'objectiu de tenir en exclusiva el control de la imatge i el relat que es difondrà als mitjans. Són pràctiques publicitàries, de màrqueting i propaganda, amb interessos econòmics i polítics, i són de fet actes de censura, atemptats contra la llibertat de premsa, la pluralitat i el dret a la informació de la ciutadania.

La Constitució espanyola empara el dret a la informació, però també el dret fonamental de l'honor, la pròpia imatge, i la intimitat personal i familiar. Tothom ha sentit a parlar d'aquests drets, però els límits no estan clars i en el nostre dia a dia ens trobem constantment amb discussions estèrils amb persones que ens neguen accessos i permisos amb arguments sense sentit sobre aquests drets.

L'objectiu d'aquest document és delimitar amb claredat on és la frontera entre uns drets i altres, oferir eines per poder treballar amb seguretat jurídica i personal, dignitat i eficàcia. Però també el de ser conscients dels riscos si travessem certes línies.

La inspiració d'aquest document ha sigut "Drets i límits del Periodisme gràfic", que va presentar en 1998 la Unió de Periodistes Valencians (UPV), fruit de les mateixes necessitats i objectius. El document que ara llegiu és fruit de la col·laboració del Sindicat de Periodistes de Catalunya, el Col·legi de Periodistes de Catalunya, el Sindicat de la Imatge UPIFC, el

Consell de la Informació de Catalunya i la Unió de Periodistes Valencians. Hem analitzat situacions reals que ens trobem en l'exercici diari del fotoperiodisme juntament amb assessors jurídics especialitzats que han aplicat les normes del dret amb una bona dosi de sentit comú i comprensió vers la nostra feina.

DRET A LA INFORMACIÓ

El dret a la informació abasta totes les situacions que tenen un interès públic, tenen transcendència social i són susceptibles de ser notíciables. És un concepte consolidat tant pel Tribunal Europeu dels Drets Humans com per la Constitució espanyola i també recollit a l'article 52 de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya. De fet, el dret a la informació hauria de ser el principal argument de defensa de la nostra feina (**ANNEX B: ARTICLE 20, CONSTITUCIÓ ESPANYOLA**).

Quan preval el dret a la informació sobre el dret a pròpia imatge?

Segons la llei orgànica 1/1982 sobre el dret a la pròpia imatge: *Preval el dret a la informació quan es tracta de persones que exerceixen un càrrec públic o una professió de notorietat o projecció pública i la imatge es capti durant un acte públic o en llocs oberts al públic. Quan la imatge d'una persona determinada aparegui com a merament accessòria. I quan predomini un interès històric, científic o cultural rellevant.* (**ANNEX C: LLEI ORGÀNICA 1/1982**).

Els Tribunals espanyols sempre han primat el dret a la informació per damunt del dret a la intimitat, la protecció de dades i la pròpia imatge, quan aquesta intromissió és raonable en el context del fet d'informar. Quan una informació és d'interès general, és veraç i contrastada, en principi, està per damunt d'aquests drets individuals.

El dret a la pròpia imatge fa referència a la intimitat, i no es pot confondre amb un dret a tenir una bona imatge que no existeix. En tot cas, si hi ha un desacord amb algun fet o característica que no és veritat i se'ns ha atribuït estaria emmarcat dins del dret a l'honor.

Demostrar el consentiment

El consentiment per ser fotografiat pot ser verbal o per escrit. Sempre és aconsellable demostrar l'autorització amb un àudio gravat (a càmera o amb el mòbil) o amb un formulari imprès¹.

Com això no sempre és possible, el consentiment també es pot demostrar amb la sèrie d'imatges on el personatge es veu conscient que el

fotografiem i no s'hi oposa. És el que s'anomena legalment com a aquiescència: el consentiment, l'acceptació a ser fotografiat durant l'acció del fotògraf sense necessitat d'explicitar-ho verbalment.

Segons usos

La fotografia de premsa està concebuda per a donar una informació en un determinat context. Si volem reutilitzar una fotografia fora del seu context inicial, cal analitzar la situació amb cura perquè podria no estar a l'empara del dret a la informació o podria canviar radicalment el significat de la imatge i tenir repercussions negatives pels implicats.

Un cas comú és el d'una fotografia feta inicialment per publicar-se en premsa i amb el temps la demanen per ser portada d'un llibre. En aquest cas, s'ha de vigilar si hi apareix alguna persona que en el seu moment no va donar permís específic per aquest canvi de context. Si es publica amb caràcter publicitari o comercial hi ha una col·lisió de drets i cal sempre tenir l'autorització de la persona fotografiada. El dret a la pròpia imatge preval sobre el dret a la informació perquè es tracta d'un ús comercial. En canvi, no hi hauria problema per publicar la fotografia a un llibre o exposició fotogràfica documental. Els valors històrics i documentals prevalen si no es produeix cap conflicte per un possible canvi de context. Si l'ús és comercial el dret a la informació ja no s'imposa.

Fotografiar a la via pública

Els fotoperiodistes sempre poden prendre imatges en espais públics mentre siguin plans generals/oberts o en actes on la ciutadania té accés i la imatge de les persones és accessòria. Si algú demana específicament no aparèixer es recomana respectar-ho d'acord amb la situació i el sentit comú.

En casos on les persones no siguin accessòries, si la persona és conscient que la fotografien i no s'hi oposa ja es considera consentiment, autorització, que és l'aquiescència.

Un esdeveniment festiu, esportiu, religiós, cultural, històric o qualsevol altre d'interès informatiu, es pot fotografiar perquè és d'interès general per a la ciutadania. El carrer és l'espai on s'exerceixen els drets fonamentals com la llibertat d'expressió o manifestació, i és un element

¹ La web de la UPIFC disposa de una plantilla per descarregar en PDF disponible aquí: <http://www.upisindi.cat/documents/4xCESSIOdretsIMATGEcatala.pdf>

necessari de relació amb una societat democràtica. Les persones que van a una manifestació, al carrer, s'estan exhibint públicament. Ser fotografiats en aquesta situació no afecta la intimitat o l'honor perquè no és un acte privat.

Tots els edificis de la via pública poden ser enregistrats i fotografiats. Les obres d'art i edificis situats permanentment a espais públics no poden cobrar drets, tal com ho estableix la llei de propietat intel·lectual (article 35.2 LPI).

Les comissaries de policia i instal·lacions militars es poden registrar des de l'exterior. Es recomana estar perfectament identificats com a periodistes per si ens ho demanen essent conscients que són instal·lacions delicades quant al risc d'atemptats terroristes.

Espais privats

En espais privats que no són d'ús públic s'ha de tenir permís del propietari. No es pot accedir ni físicament ni visualment dins una propietat privada sense permís. Pujar dalt d'una tanca, fer volar un dron per accedir a l'interior d'un recinte privat, és delictu de violació d'estatge/domicili, segons el Codi Penal.

Dret a la informació en un espai privat d'interès i d'ús públic

La definició de l'espai públic o d'accés públic segons la jurisprudència del Tribunal Suprem del Tribunal Europeu dels Drets Humans és el que resulta d'ús habitual per la majoria de les persones, fora de l'àmbit de l'estricta intimitat. Amb aquesta definició, ens trobem també amb els anomenats espais privats d'ús públic, com ara el Liceu o el Camp Nou. Hi ha sentències que afavoreixen el dret a la informació per sobre d'altres drets en aquests espais.

En el cas dels clubs de futbol, es tracta d'informació d'interès públic i indubtable interès col·lectiu i per tant, tenen un deure de transparència informativa: han de facilitar la captació d'imatges de fets significativament noticiables en bones condicions, i en temps i espai adequats.

En el cas dels concerts, són espectacles d'interès cultural general

i compleixen totes les excepcions que protegeixen el dret a la informació i la llibertat d'expressió per sobre del dret a la pròpia imatge.

No és acceptable que se'n negui l'accés o es practiqui cap tipus de censura de les fotografies fetes pels professionals per ser difoses a la ciutadania, com per exemple, l'aprovació prèvia a la publicació per part dels promotors. Són condicions que tots els fotoperiodistes han de denunciar a les seves organitzacions professionals i no s'haurien d'acceptar.

La llei de Propietat Intel·lectual estableix una limitació de l'autor en favor del dret d'informació i permet la reproducció i publicació parcial d'obres d'autor aïllades per donar-ne informació. Exemples clars serien imatges d'obres de teatre o exposicions (article 33.1 LPI).

Limitar el dret de captar fotografies és impedir el dret a la informació. En cap cas una persona pública, club o entitat té el dret a controlar els continguts gràfics per un mitjà de comunicació per a construir-se una imatge a la seva mida. De la mateixa manera que no es concep que s'imposi publicar una determinada crònica, també és inacceptable que es faci amb les fotografies. I és per això que quan els mitjans accepten certes imposicions estan desvaloritzant el caràcter informatiu del fotoperiodisme i s'està tractant la fotografia com una mera il·lustració, sense càrrega informativa.

Estacions de tren, metro, port o aeroport, es consideren un servei públic en un espai públic. Per tant, no es pot al·legar la preservació de la intimitat ni al·legacions a la seguretat de les persones. Si els responsables s'excedeixen en les seves funcions limitant l'actuació d'un fotoperiodista, s'ha de dir que estem exercint un dret fonamental recollit a l'article 20 de la Constitució que no pot ser limitat per reglaments inferiors.

No hauria de ser obligatori acreditar-se en situacions en què qualsevol ciutadà també pot fotografiar. Si hi ha una norma a un espai privat hauria de ser la mateixa norma per a tothom. No es pot limitar més la informació als professionals que als ciutadans anònims. Seria tracte discriminatori. En tots aquests casos cal reclamar a través de les nostres organitzacions professionals.

Un exemple seria el cas del Museu Egipci de Barcelona on dos activistes van entrar el 2022 per protagonitzar una acció contra el canvi climàtic i els treballadors de seguretat del museu van intentar impedir la feina dels fotògrafs. És un cas claríssim on el dret a la informació està per damunt d'aquest impediment malgrat que es tracti d'una propietat privada.

Fotografiar càrrecs públics o persones amb projecció pública

Els funcionaris i les persones que fan tasques de cara a la ciutadania donen un servei a l'espai públic. Es permet la difusió d'imatges fetes mentre exerceixen aquest treball perquè no estan en l'àmbit de la seva intimitat. Les imatges per parlar de temes d'interès social relacionats amb les seves funcions són necessàries per garantir la transparència, essencial en els serveis públics. Si ens limiten, impedeixen l'exercici del dret a la informació.

Quant a la projecció pública de les persones, cal tenir en compte que l'àmbit privat pot ser més o menys reduït d'acord amb l'actuació personal de cadascú. Quan un personatge exposa als mitjans la seva vida privada està definint també els límits de la seva intimitat i quins espais o persones tenen projecció pública.

Els personatges amb projecció pública es poden fotografiar en llocs públics sempre que tingui interès informatiu i no sigui en moments de la seva intimitat. En llocs privats l'interès informatiu ha de ser molt rellevant, com per exemple, quan l'expresident de la Generalitat Jordi Pujol va comunicar que tenia diners a Andorra sense declarar, va desaparèixer uns dies i se'l va localitzar i fotografiar dins la casa d'un dels seus fills. En aquest cas, preval l'interès informatiu.

Una persona anònima pot adquirir projecció pública per algun motiu. Puntualment, esdevé notícia i se situa al focus informatiu.

Fotografiar membres de les forces de seguretat

La norma general és que en les actuacions a la via pública, les forces de seguretat poden ser fotografiades, en tant que funcionaris públics. En aquests casos no hi ha col·lisió amb el dret a la intimitat i la pròpia imatge.

Hi ha casos excepcionals on no es poden fotografiar: quan siguin operacions que exigeixen l'anonimat, com accions contra el terrorisme o el crim organitzat, ja previst al dret a la pròpia imatge (**ANNEX C: LLEI ORGÀNICA 1/1982**). La Llei Mordassa, a l'article 36.23, estableix una multa en cas de no respectar aquest punt. No cal tapar-los la cara quan aquests professionals es troben en accions públiques, institucionals i rodes de premsa, doncs els agents han d'anar identificats (Article 8 darrer paràgraf de la Llei Orgànica 1/1982).

Una sentència del TC va establir que una fotografia d'un policia a la portada d'un diari donant cops de porra a un manifestant podia ser publicada. El fotoperiodista és testimoni dels fets tant si les actuacions de les forces de seguretat són correctes com si no ho són.

Fotografiar situacions de tensió, manifestacions, càrregues policials

Els agents de les forces de seguretat de l'estat tenen l'obligació de "*protegir el lliure exercici dels drets i llibertats dels ciutadans*" (article 11 de la Llei de Forces i Cossos de Seguretat de L'Estat), drets constitucionals que emparen també el dret dels periodistes en l'exercici del seu treball.

La policia pot marcar una distància per facilitar el seu treball sense interferències, però això no pot, de cap manera, impedir la nostra feina. El 2023 les entitats professionals periodístiques de Catalunya i el Departament d'Interior van signar un protocol on queda clar que la policia té el deure de facilitar-nos posicions amb visibilitat per la captació dels fets. Pel compliment d'aquest protocol, és aconsellable anar sempre visiblement acreditats (armilla o braçal) i facilitar la identificació en cas que ens la demanin (**ANNEX E: ACORD UTILITZACIÓ D'ELEMENTS D'IDENTIFICACIÓ**).

No hem d'interferir en la feina dels agents. Però la policia no pot impedir ni prohibir fer fotografies, ni menys imputar un delictes de desobediència per fer-les, fent ús de l'autoritat. Seria un abús. En cas d'agressió o imposició injustificada, cal que posteriorment protestem davant les autoritats pertinents, posar una denúncia als jutjats i comunicar aquesta situació a la nostra organització professional.

Fotografiar menors

Podem fotografiar menors en fets noticiables en espais públics i en plans generals oberts (de manera accessòria) sempre que la publicació de la fotografia no afecti la reputació del menor. Quan la imatge no sigui merament accessòria és necessari demanar autorització als pares/tutors legals, en casos excepcionals a la institució que els tutoritza. **(ANNEX D: PROTECCIÓ DEL MENOR)**. Les excepcions de l'art 8 del dret a la pròpia imatge **(ANNEX C: LLEI ORGÀNICA 1/1982)** s'han d'aplicar de manera més estricta per protegir el menor.

Els menors poden ser objecte d'informació gràfica si és d'interès general i la informació no afecta la seva reputació negativament.

Un menor ha de ser protegit absolutament quan es relacioni amb un fet delictiu, tant si està imputat en un cas judicial com si compareix com a víctima o com a testimoni **(ANNEX D: PROTECCIÓ DEL MENOR)**. Segons la Fiscalia de menors, tampoc s'haurien de captar imatges d'aquests en el moment de cometre delictes o infraccions perquè són imatges contràries a l'interès dels menors. Poden fotografiar-se només de manera que sigui impossible reconèixer-los (d'esquena, o emmascarar la cara suficientment).

Els mitjans han de representar la societat real i els nens en formen part. No se'ls pot invisibilitzar ni excloure. Formen part de la ciutadania, dels fets històrics i de la vida social i, per tant, el fotoperiodisme ha de poder copsar-ho. Són exemples festes populars, inici de curs escolar o cavalcades de Reis. També hi ha situacions amb un interès social general, com ara conflictes bèl·lics on pot interessar que apareguin menors precisament per sensibilitzar sobre el seu patiment. Aquests casos s'hauran de justificar per un interès informatiu molt rellevant. Com per exemple, el cas del nen sirianès Aylan Kurdi que va aparèixer mort a una platja de Turquia el 2015 que va esdevenir un símbol de la crisi dels refugiats.

La recomanació sempre és utilitzar el sentit comú. Si hem de fotografiar menors, per exemple, a la platja, malgrat ser un espai públic i una situació positiva, si no són estrictament accessoris, el més indicat és parlar amb pares/mares acreditar-se com a fotoperiodista i explicar per què la situació és noticable.

Ens poden prendre la càmera/targeta de memòria o fer esborrar una foto?

De cap manera ens poden prendre la càmera ni la targeta de memòria, ni destruir-nos les fotografies. Només estem obligats a lliurar la targeta a un jutge en casos on pot resultar interessant per a la investigació d'un cas. Mai a un agent de policia, de seguretat privada o militar, i molt menys a un particular.

Estem obligats a cedir les imatges només si hi ha un requeriment judicial perquè la Constitució Espanyola estableix el deure de col·laborar amb la justícia. Ara bé, ens empara el secret professional, que és un dret constitucional **(article 20.1d, ANNEX B: ARTICLE 20, CONSTITUCIÓ ESPANYOLA)**. Si hi ha un compromís previ als fets, amb les persones fotografiades, no hi ha obligació de declarar com s'han obtingut aquestes imatges ni de cedir-les amb la cara destapada.

Si ens demanen la font de la informació de reportatges fets amb compromís de confidencialitat, ens podem negar a donar-la, al·legant el secret professional.

Càmera oculta

És possible utilitzar una càmera oculta en llocs públics si la situació és d'interès general i té transcendència social. El dret a la informació estaria per sobre d'altres drets.

És una pràctica que s'ha d'utilitzar en casos molt concrets i justificats i sobretot queda reservat a casos de periodisme d'investigació.

No hi ha problema amb les imatges on no surten cares, però hem d'utilitzar el sentit comú per analitzar cada situació.

DRET A L'HONOR

Quan es menysté la valoració personal i social, es denigra, insulta, exagera o s'imputa falsament un delicte a una persona, es considera que hi ha una infracció del dret a l'honor. Aquest dret únicament es viola quan els fets descrits no són veritat.

La fotografia de premsa no admet la manipulació: mostra situacions reals i per tant, no pot perjudicar el dret a l'honor. Els casos problemàtics sempre han estat causats pel text que acompanya les fotografies o per un peu de foto erroni. En aquestes situacions la responsabilitat és de qui ha fet el text o peu de foto que ha provocat la injúria. Recomanem intentar tenir control i cura dels peus de foto, incloent-hi els de les fotos d'arxiu.

Els difunts tenen dret a l'honor

Les persones difuntes no tenen dret a la protecció de dades, ni dret a la intimitat, aquests drets només són per a les persones físiques, però sí que tenen dret a l'honor, i aquest pot ser defensat pels seus descendents/familiars. La majoria dels casos reconeixen l'afflicció innecessària que pot provocar a la família la publicació d'una fotografia del difunt. Per tant, és aconsellable mirar de fer la nostra feina sense que les cares es reconeixin de manera evident.

PROTECCIÓ DE DADES

Els criteris de la protecció de dades es refereixen al tractament de les fotografies fetes pels bancs de dades, perquè es faci un ús legítim amb la finalitat per la qual es van crear. Es viola quan s'utilitzen de forma fraudulenta de manera que vulnerin els drets de les persones.

En l'àmbit del fotoperiodisme no ens afecta perquè, quan les fotografies són fetes amb finalitat informativa, les captem seguint les normes del dret a la pròpia imatge.

DRETS D'AUTORIA

Signatura o crèdit de les imatges.

La signatura de les fotografies de premsa és un dret de l'autor recollit per la Llei de propietat intel·lectual i definit pel Codi deontològic. El crèdit de les imatges garanteix la procedència i el control de la font. La signatura ha de servir com a segell de credibilitat, especialment ara on la IA crea més dubtes que mai als lectors sobre la procedència de les fotografies. No signar les fotografies és il·legal i constitueix una mala praxi professional.

Modificar la fotografia

L'autor té el dret moral que no es modifiqui la seva obra, amb un reenquadrament o altre tipus d'alteració, quan suposa un canvi de sentit i per tant, un perjudici. Això és aplicable tant a un text com a una imatge (**ANNEX G: NORMATIVES SOBRE OBRES O MERES FOTOGRAFIES**).

Recordem que els drets morals, tal i com estableix la Llei de propietat intel·lectual, són irrenunciables i inalienables.

Manipulació d'imatges en postproducció

En l'àmbit del fotoperiodisme no està permès afegir, eliminar, desplaçar o modificar qualsevol element de la imatge original (**ANNEX F: AUTORIA I PROPIETAT INTEL·LECTUAL**). És deure del fotoperiodista defensar la imatge tal com es va disparar, exigint que no es manipuli. L'alteració d'imatges únicament és legítima en l'àmbit de la foto-il·lustració i sempre amb l'obligació d'informar-ne al lector.

Publicació de fotografies a les xarxes socials.

Les galeries d'imatges en webs i publicacions a xarxes socials formen part del conjunt del mitjà, es poden entendre com a seccions. Per tant, les fotos que es publiquen tenen els mateixos drets morals i d'autor que a les publicacions en paper.

La fotografia i el text publicats en un mitjà formen part d'una obra col·lectiva i del conjunt de la notícia de la qual formen part. La Llei de propietat intel·lectual preveu que un altre mitjà pugui reproduir una notícia sencera sense permís previ. Però caldrà el pagament posterior dels

drets que corresponguin. És una excepció per facilitar la circulació de les notícies, tot respectant els drets d'autor (article 33.1 LPI).

En cas que es vulgui utilitzar una part de la notícia, com ara una fotografia aïllada, cal demanar autorització i pagar-ne els drets que corresponguin. El concepte d'obra col·lectiva no permet deslligar la fotografia de la resta de la notícia.

Plagi, pirateig i robatori de fotos

Els drets d'explotació i la signatura de l'autor en una fotografia sempre són obligatòries llevat que s'especifiqui el contrari. Això inclou totes les fotografies que es poden trobar a Internet. Qui reproduïx una imatge ha de demanar autorització a l'autor, signar la fotografia i pagar pel seu ús. Quan es publiquin imatges sense permís del fotògraf cal denunciar-ho i presentar la factura dels drets d'autor.

El codi deontològic, al **Annex C** referent al plagi, que pot constituir un delicte, també inclou la reproducció de fotografies o imatges de qualsevol mena.

Relació laboral i propietat intel·lectual

En el cas de tenir signat un contracte laboral, els drets d'explotació de les imatges són d'aquesta empresa. Això no permet la cessió a tercers o utilitzar-les fora de la pròpia activitat. Si l'empresa vol cedir drets de reproducció a tercers, haurà de demanar autorització al fotògraf i pactar-ne el preu de la cessió. Els encàrrecs fets són en exclusivitat i el fotògraf no pot cedir els drets de reproducció de les fotos a un altre mitjà de comunicació competència de l'empresa.

El fotògraf manté els drets d'autor i podrà fer nou ús quan sigui compatible amb el mitjà.

En el cas dels *freelance* o col·laboradors, els encàrrecs no són en exclusivitat. Legalment, l'autor pot cedir les fotos a un altre mitjà, tot i que èticament podria ser una pràctica discutida. Una col·laboració és exclusiva quan s'ha pactat expressament.

La propietat intel·lectual de les fotos i el dret d'ús sempre pertany a l'autor.

Un *freelance* només cedeix els drets per publicar la fotografia un cop. El mitjà de comunicació només té llicència d'ús per a la finalitat en el moment en què es fan les fotografies. Per a altres usos s'ha de ser signat una cessió especial i l'arxiu s'hauria de tornar a pagar.

Els drets econòmics reconeguts per la "Llei de propietat intel·lectual" són irrenunciables. Renunciar als drets sense compensació econòmica és abusiu. Per tant, encara que s'hagi signat un contracte, si no hi ha proporcionalitat entre el pagament i l'ús que s'ha fet de la imatge, tenim dret a revisar el preu pagat. No es poden reclamar drets de publicació o revisió de preu, per fets ocorreguts més de cinc anys enrere.

En cas de conflicte, qui és responsable de les fotografies publicades?

En casos de denúncia, la responsabilitat és en principi solidària i compartida entre el periodista gràfic, l'editor o el propietari del mitjà de comunicació. Però això pot canviar depenent de l'origen del problema. Per exemple, la responsabilitat pot deixar de considerar-se solidària si el periodista gràfic no ha intervingut en l'edició de les imatges conflictives o no ha redactat el peu de la fotografia que treu la imatge de context. En aquest cas, la responsabilitat serà només de l'editor i el propietari del mitjà de comunicació. Aquesta situació afecta de la mateixa manera tant a fotògrafs en plantilla com a col·laboradors *freelance*.

OBRES FOTOGRÀFIQUES O MERES FOTOGRAFIES DRETS D'AUTORIA

D'acord amb la jurisprudència europea, que interpreta la Directiva 2006/116/CE, totes les fotografies en què el fotògraf disposi d'un mínim marge de presa de decisions en el procés fotogràfic han de ser considerades obres fotogràfiques (**ANNEX G: NORMATIVES SOBRE OBRES O MERES FOTOGRAFIES**). És a dir: fotografies originals creades per un autor. Parlem de decisions com el punt de vista, l'enquadrament, focus, llum i actes de postproducció. Els jutges no poden tenir en compte cap criteri subjectiu (ni el mèrit artístic de la fotografia o de l'autor, ni la finalitat o l'estètica). Només els elements objectius.

Queda clar doncs, que la feina dels fotoperiodistes hauria de ser considerada obra fotogràfica i no mera fotografia, com algunes sentències de tribunals espanyols han considerat fins ara. La jurisprudència europea ha rebutjat aquesta tendència dels tribunals espanyols i dona suport als nostres arguments. La mera fotografia és inexistent en el camp del fotoperiodisme.

CONCLUSIONS

Vivim immersos en un moment de retrocés en l'exercici dels drets i en una generalitzada desconeixença del dret a la informació, distorsió i sobre dimensió del dret a la pròpia imatge.

Som professionals de la imatge que treballem pel dret a la informació de la ciutadania. Això ens atorga drets i també ens omple de responsabilitats.

Hauríem de considerar sempre alguns conceptes: el del **dret a la informació** versus el **dret a la pròpia imatge**, l'**interès informatiu** de l'acte que cobrim i el **criteri d'actualitat**. Si hi afegim el Codi Deontològic dels Periodistes i el sentit comú, en resulta una fórmula immillorable per un òptim exercici de la nostra feina.

En l'era de la IA i les càmeres de vigilància o els drons, de les *fake news*

i la *photodemia*, cada vegada és més important el valor afegit que aporta el fotoperiodista professional com a testimoni excepcional que garanteix que una imatge és registre, rellevant i original, de la realitat. Aportació que és essencial en una societat democràtica per a garantir la informació veraç essencial per a la formació de l'opinió pública com estableix el Tribunal Europeu dels Drets Humans i la jurisprudència del TC.

Els fotògrafs individualment no podem lluitar amb la multitud d'impediments que patim diàriament, ens trobem impotents, hauríem de canalitzar les denúncies a través de les nostres entitats professionals i emprendre accions legals quan es vulneri el dret fonamental a la informació.

Deia Susan Sontag que alguna cosa es torna real en ser fotografiada. El fotoperiodisme ens converteix en testimonis d'allò que succeeix al món, ens fa sentir una certa responsabilitat davant els fets i fa que actuem en conseqüència. La llibertat i la democràcia estan en perill si es posen traves al treball dels periodistes gràfics. Com recull el Codi Deontològic en l'article 6:

El periodista ha de defensar el dret a la informació davant de qualsevol restricció a la transparència exigida per l'interès públic, especialment quan les fonts són administracions i organismes oficials (...)

ANNEX A: ARTICLE 52 DE L'ESTATUT D'AUTONOMIA DE CATALUNYA¹

Mitjans de comunicació social

1. Correspon als poders públics de promoure les condicions per a garantir el dret a la informació i a rebre dels mitjans de comunicació una informació veraç i uns continguts que respectin la dignitat de les persones i el pluralisme polític, social, cultural i religiós. En el cas dels mitjans de comunicació de titularitat pública la informació també ha de ser neutral.
2. Els poders públics han de promoure les condicions per a garantir l'accés sense discriminacions als serveis audiovisuals en l'àmbit de Catalunya.

¹ <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-2006-13087>
<https://portaljuridic.gencat.cat/ca/document-del-pjur/?documentId=401680#1097675>

ANNEX B: ARTICLE 20, CONSTITUCIÓ ESPANYOLA¹

L'article 20 de la Constitució protegeix el dret de comunicar/rebre informació veraç per qualsevol mitjà de difusió però respectant el dret a l'honor, a la intimitat, la pròpia imatge i la protecció de la joventut i la infància :

Dels drets fonamentals i de les llibertats públiques

Article 20 de la Constitució

1. Es reconeixen i es protegeixen els drets:

a) A expressar i difondre lliurement els pensaments, les idees i les opinions mitjançant la paraula, l'escriptura o qualsevol altre mitjà de reproducció.

b) A la producció i a la creació literària, artística, científica i tècnica.

d) A comunicar o a rebre lliurement informació veraç per qualsevol mitjà de difusió. La llei regularà el dret a la clàusula de consciència i al secret professional en l'exercici d'aquestes llibertats. Dret a la llibertat personal Dret a la intimitat. Inviolabilitat del domicili Llibertat de residència i circulació Llibertat d'expressió¹².

2. L'exercici d'aquests drets no pot ser restringit per mitjà de cap tipus de censura prèvia. 4. Aquestes llibertats tenen el límit en el respecte als drets reconeguts en aquest Títol, en els preceptes de les lleis que el desenvolupin i, especialment, en el dret a l'honor, a la intimitat, a la imatge pròpia i a la protecció de la joventut i de la infància.

5. Només podrà acordar-se el segrest de publicacions, gravacions i altres mitjans d'informació en virtut de resolució judicial.

¹ <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-1978-31229>

ANNEX C: LLEI ORGÀNICA 1/1982¹

Segons la Llei orgànica 1/1982:

Article 8

1. No es reputaran, amb caràcter general, intromissions il·legítimes a les actuacions autoritzades o acordades per l'Autoritat competent d'acord amb la llei, ni **quan predomini un interès històric, científic o cultural rellevant**.

2. En particular, el dret a la pròpia imatge no impedirà:

a) La seva captació, reproducció o publicació per qualsevol mitjà quan es tracti de persones que exerceixin un càrrec públic o una professió de notorietat o projecció pública i la imatge es capti durant un acte públic o en llocs oberts al públic.

b) La utilització de la caricatura d'aquestes persones, d'acord amb l'ús social.

c) La informació gràfica sobre un succés o un esdeveniment públic quan la imatge d'una persona determinada aparegui com a merament accessòria.

Les excepcions contemplades en els paràgrafs a) i b) no seran aplicables respecte de les autoritats o persones que exerceixin funcions que per la seva naturalesa necessitin l'anonimat de la persona que les exerceixi.

Art 9.3

L'existència de perjudici es presumeix sempre que s'acrediti la intromissió il·legítima. La indemnització s'estendrà al dany moral, que es valorarà atenent les circumstàncies del cas i la gravetat de la lesió efectivament produïda, per a la qual cosa es tindrà en compte, si escau, la difusió o audiència del mitjà a través del qual s'hagi produït.

Cinc. Les accions de protecció davant de les intromissions il·legítimes caducaran transcorreguts quatre anys des que el legitimat va poder exercir-les.

¹ <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-1982-11196>

ANNEX D: PROTECCIÓ DEL MENOR

La Llei 1/96 (Llei de Protecció del Menor)¹ considera intromissió il·legítima qualsevol imatge o informació que pugui perjudicar la reputació o l'honor, encara que ho hagi consentit ell mateix o el seu representant legal.

Llei del Menor de 2000: Llei Orgànica 5/2000, de 12 de gener, reguladora de la responsabilitat penal dels menors.²

Mai no es poden prendre imatges de menors imputats en un cas judicial. Encara que la vista no sigui secreta. No es poden difondre imatges o dades que puguin permetre la identificació del menor, ni dins ni fora de la sala (Article 35 de la Llei del Menor de 2000).

Codi deontològic (p. 7)³

11. Protegir els drets dels menors

Cal evitar difondre la identitat dels menors quan apareixen com a víctimes (excepte en supòsit d'homicidi i casos de segrestos o desaparicions), testimonis o inculpats en causes criminals. Aquesta consideració és especialment pertinent en assumptes d'especial transcendència social, com ara delictes sexuals, suïcidis, problemes referents a adopcions o fills de pares empresonats. A més, s'evitarà identificar contra la seva voluntat les persones pròximes o parents innocents d'acusats o convictes en procediments penals.

Com a norma general, els menors no han de ser entrevistats ni fotografiats o filmats sense el consentiment explícit dels seus pares, tutors, mestres o educadors. Tampoc no és lícit al·legar la rellevància pública de familiars o persones pròximes per justificar la intromissió en la seva vida privada o l'explotació de la seva imatge.

¹ <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-1996-1069>

² <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-2000-641>

³ <https://www.periodistes.cat/sites/default/files/public/continguts/basic/codi-deontologic/documents/codi-deontologic-novembre-2016-3.pdf>

ANNEX E: ACORD UTILITZACIÓ D'ELEMENTS D'IDENTIFICACIÓ

Acord protocol de col·laboració entre el Departament d'Interior i entitats, sindicats i associacions de periodistes i professionals de la informació en relació amb la utilització d'elements d'identificació personal en situacions conflictives o de potencial risc.

Primer.- Els i les professionals de la informació que en el desenvolupament de la seva activitat hagin d'actuar en llocs o espais en què es donin situacions de conflicte o de potencial perillositat per a les persones i els béns, podran disposar d'un element visual d'identificació personal, consistent en una armilla i/o un braçal, que els acrediti i els faciliti exercir la seva activitat en el lloc de cobertura informativa. Aquests elements visuals tenen per objecte afavorir la seva tasca professional i llur seguretat en la mesura que permeten la seva identificació per part dels integrants del dispositiu policial intervinent.

L'armilla i el braçal són d'ús recomanable, i en cap cas, substitueixen els altres mitjans d'acreditació de les persones professionals de la informació que estiguin normativament previstos, entre els quals hi ha els carnets professionals que aquestes quatre entitats faciliten als seus membres com a integrants de les respectives organitzacions.

Segon.- Cada professional decidirà quan és oportú dur aquestes identificacions, d'acord amb les circumstàncies del moment, els fets, el lloc i la tasca informativa que dugui a terme. Els i les professionals de la informació han de dur, en un lloc fàcilment visible, l'armilla o el braçal mentre duri l'esdeveniment o els fets que estan informant. Els membres de les oficines de premsa de la Policia de la Generalitat - Mossos d'Esquadra, i en el seu cas, les persones responsables policials de l'operatiu han d'informar els i les periodistes i professionals sobre les zones conflictives del dispositiu. També els han de traslladar les recomanacions pertinents per tal de fer possible la compatibilitat de la seva tasca amb la policia.

D'acord amb els criteris de seguretat establerts pel cap o per la cap de l'operatiu, s'ha de garantir que els i les professionals de la informació puguin treballar amb la visió i perspectives necessàries per al desenvolupament de la seva tasca periodística, que inclou la informació en imatges. L'exhibició de l'armilla o el braçal no autoritza la presència dels i les professionals de la informació a les zones de seguretat d'accés restringit establertes pel cap o per la cap de l'operatiu.

ANNEX F: AUTORIA I PROPIETAT INTEL·LECTUAL

Codi deontològic¹. Annex A

Recomanació sobre manipulació d'imatges

En fotoperiodisme **s'ha de fer constar sempre l'autoria**, així com la data, lloc i els elements rellevants que identifiquen la imatge, tret que es posi en perill la seguretat de les fonts. En aquest àmbit **no estan permeses manipulacions** que suposin alteració de la informació visual registrada originalment per l'objectiu de la càmera i que recull el suport; és a dir, **afegir, eliminar, desplaçar o modificar qualsevol element de la imatge original**.

En l'àmbit de la foto-il·lustració és legítima l'alteració d'imatges sense cap altre límit que la responsabilitat de l'autor/a, i amb l'obligació d'informar, adientment, al lector del tipus d'alteració practicada.

Llei de propietat intel·lectual.²

Reial decret legislatiu 1/1996, de 12 d'abril, pel qual s'aprova el text refós de la Llei de Propietat Intel·lectual, regularitzant, aclarint i harmonitzant les disposicions legals vigents sobre la matèria.

Art. 14. Contingut i característiques del dret moral.

Corresponen a l'autor els drets irrenunciables i inalienables següents:

1r Decidir si la seva obra ha de ser divulgada i de quina manera.

2n Determinar si aquesta divulgació s'ha de fer amb el seu nom, sota pseudònim o signe, o anònimament.

3r Exigir el reconeixement de la condició d'autor de l'obra.

4t Exigir el respecte a la integritat de l'obra i impedir qualsevol deformació, modificació, alteració o atemptat contra ella que suposi perjudici als seus interessos legítims o menyscabament a la seva reputació.

¹ <https://www.periodistes.cat/sites/default/files/public/continguts/basic/codi-deontologic/documents/codi-deontologic-novembre-2016-3.pdf>

² <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-1996-8930>

ANNEX G: NORMATIVES SOBRE OBRES O MERES FOTOGRAFIES

Directiva 2006/116/CE del Parlament Europeu i del Consell de 12 de desembre de 2006 relativa al termini de protecció del dret d'autor i de determinats drets afins¹:

Article 6: Protecció de fotografies

Les fotografies que constitueixin originals en el sentit que siguin creacions intel·lectuals pròpies de l'autor seran protegides conformement a l'article 1. No s'aplicarà cap altre criteri per a determinar el seu dret a la protecció. Els estats membres podran establir la protecció de les altres fotografies.

Reial Decret Legislatiu 1/1996, de 12 d'abril, pel qual s'aprova el text refós de la Llei de Propietat Intel·lectual, regularitzant, aclarint i harmonitzant les disposicions legals vigents sobre la matèria².

Art. 10.1 Obres i títols originals.

“Les obres fotogràfiques i les expressades per procediment anàleg a la fotografia” tenen la protecció del “dret d'autor”, que comprèn els drets d'explotació - reproducció, distribució, comunicació pública i transformació -, a més del de participació i altres drets, ja que no és una llista tancada, el primer dret moral és el dret a ser reconegut com a autor de l'obra.

Article 26. Durada i còmput.

Els drets d'explotació de l'obra duraran tota la vida de l'autor i setanta anys després de la seva mort o declaració de defunció.

En canvi, les denominades **“meres fotografies” de l'art. 128 LPI** es troben compreses dins dels “altres drets de propietat intel·lectual”, que

¹ <https://www.boe.es/doue/2006/372/L00012-00018.pdf>

² <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-1996-8930>

s'anomenen drets afins perquè no són "drets d'autor" en el sentit legal, de manera que els/ les fotògrafs (i en aquest cas ja no parlaríem d'autors, sinó de "realitzadors") gaudeixen únicament dels drets d'autoritzar-ne la reproducció, distribució i comunicació pública, amb una durada de vint-i-cinc anys, però cap altre dret d'explotació (transformació, participació, etc.) i tampoc cap dret moral de l'art. 14 TRLPI (transcrit més a dalt).

www.sindicatperiodistes.cat

www.upifc.cat

www.periodistes.cat

www.cic.periodistes.cat/

(p)
Unió de
Periodistes
Valencians

www.unioperiodistes.org/

